

PETAR BAŠIĆ, *O hrvatskome crkvenome jeziku*. Rasprave, ogledi, ocjene (I.). Eseji, sv.19, KS, Zagreb 2002, 132, str. format 13 x 20 cm.

Hrvatski crkveni jezik ima dugu i bogatu primjenu u liturgiji i općenito u crkvenom životu. Sustavna istraživanja nisu adekvatno tome zastupljena niti su na vidiku neki ozbiljniji projekti na tom području. Nedostatak takvih istraživanja osobito se uočava nakon Drugoga vatikanskog sabora koji je postavio neke nove teološke naglaske i ukazao na potrebu drukčijih pristupa kršćanskim otajstvima i djelatnostima što zahtijeva i novo jezično oblikovanje i izricanje. Zbog toga je pojava ove knjige veoma koristan pionirski pokušaj popunjavanja praznine na tom području i, barem, pokazivanje smjera daljnjim istraživanjima. U podnaslovu knjige je naznačeno da se radi o prvom djelu u nizu koji su time najavljeni čemu se unaprijed možemo radovati.

Knjiga je, u stvari, zbirka više pojedinačnih radova objavljenih u različitim izdanjima (među kojima je i naš časopis) uz dva dosada neobjavljena priloga. Ovdje su skupljeni na jedno mjesto što radovima daje dodatnu vrijednost, ali istovremeno ukazuje i na njezinu mozaičnost: svaka je jedinica cjelina za sebe, ali ima svoje mjesto i u sveukupnoj cjelini.

Na početku je prikaz Pete upute za pravilnu primjenu Konstitucije o svetoj liturgiji Drugoga vatikanskog sabora koja daje smjernice za pravilnu uporabu živih govornih jezika u kršćanskoj liturgiji i regulira pripremanje i tiskanje službenih liturgijskih knjiga na narodnom jeziku. U ovoj je raspravi od osobite važnosti dio o hrvatskome liturgijskom prevođenju u kojemu se upozorava na probleme crkvenog nazivlja i nekih izraza ali se, i to je osobito vrijedno, predlažu i prikladna rješenja. Navedeni su tipični termini o kojima se ne tako davno jako sporilo u našem vjerskom tisku: *Pasha – Vazam; Evanđelje – Radosna vijest; Kalež – Čaša; Advent – došašće* ... Auktor se ne ustručava postaviti znak pitanja i kod ustaljena nazivlja koje nam izgleda nepromjenjivo jer je "posvećeno" dugom i neprekinutom uporabom, ali nije najsretnije izabrano. To je npr. slučaj s terminom *krst/krstiti* koji ne prevodi sve bogatstvo metafore vode i pranja što sa sobom nosi grčki izvornik *baptisma-baptizein* što je ostalo neprevedeno u latinskome i mnogih drugim jezicima. Navodi se i drastičan primjer koji, očito, ne odgovara stvarnosti, kada se npr. kaže da se i "Isus krstio" (Lk 3,21), ili pak glasoviti Pavlov krsni tekst koji veli: "Koji smo god kršteni u Krista Isusa, u smrt smo njegovu kršteni" (Rim 6,3).

Takvih, i njima sličnih, primjer ima mnoštvo u ovoj knjizi. Svi su izneseni jasno i uz uvjerljivu argumentaciju. Izazivaju na daljnja domišljanja i potiču nove pokušaje rješavanja. U jezičnom su ruhu najčešće predstavljeni teološki

naglasci. U tom kontekstu nije tako nevažno hoće li se i gdje upotrijebiti jednina ili množina u nekim liturgijskim obrascima: *Odričem se, Vjerujem*.

Pisanje atributa *svet* i *blaženi* uz osobno ime često izaziva dilemu: pisati to velikim početnim slovom ili malim? Pisac ne zaboravlja istaknuti da je "pisanje velikoga i maloga početnog slova u znatnoj mjeri pitanje dogovora, no nikad to ne biva proizvoljno, izvan cjelokupnog jezičnog sustava" (str.40). To načelo vrijedi za navedene slučajeve, ali se kao pravilo može primijeniti i ostala sporna jezična pitanja uporabe hrvatskog jezika na crkvenom području.

Velik dio knjige (str. 81 – 129) posvećen je religijskom nazivlju u opsežnom (1660 str.) i dosta korištenom djelu *Hrvatski jezični savjetnik*, tiskanom krajem 1999. godine. U prilogu koji raspravlja o navedenoj temi obrađeno je mnogo zanimljivih naziva i pravopisnih pravila koji se odnose na religijsko područje. Uz već navedenu problematiku nazivlja *svet/blaženi* te problematiku pisanja velikim početnim slovom, tu su vrlo zanimljive i jezikoslovcima i teolozima korisne natuknice: *blagoslivljati* i *blagosivljati*; *duhovnik* – *redovnik*; *katehizacija* – *katekizacija*; *kler* – *svećenstvo*; *klerik* – *bogoslov* ... Zatim tu su veoma korisne kratke natuknice uz nazive kao što su npr: *brevijar*, *ceremonijal*, *bdjenje*, *dalmatika*, *ekskomunicirati*, *đakon* ... Za pravilnu uporabu tih naziva potrebno je uzeti u obzir kršćansko učenje i praksu liturgijskog života u čemu su jezikoslovci često prikraćeni. Na tim, i mnogim sličnim primjerima, vidi se važnost interdisciplinarnog pristupa jezičnom nazivlju i načinu njegove primjene. Osobito veća suradnja teologa i jezikoslovaca. Ova knjiga u tome predstavlja dragocjen doprinos i putokaz.

Knjiga je pisana veoma jasnim i preglednim stilom i ukusno je tehnički opremljena. Tiskarske su pogreške veoma rijetke što nije tako čest slučaj u suvremenom tiskarstvu. Radi lakšeg snalaženja i bržeg korištenja, dobro bi bilo da je napravljeno, barem skraćeno, predmetno kazalo, iako je glavnina "predmeta" istaknuta u naslovima pojedinih priloga.

Sažimajući ovaj prikaz ponavljamo već izrečeno mišljenje: Veoma vrijedan i praktičan prilog jezikoslovlju i teološkoj kulturi na hrvatskom jeziku.

Fra Marko Babić

● * *

JURE BRKAN, *Pisma fratrima*, Split, 2002. 144 str. formata 11 x 21 cm.

Kao redovnički starješina (provincijal) auktor je pisao svojoj subraći poticajna pisma i objavljivao ih kao uvodnik u službeno glasilo svoje zajednice. Shrvan bolešću, morao je prijevremeno napustiti tu službu, a 18 prigodno objavljenih pisama i nekoliko intervjua skupio je u zajedničku knjižicu koja, u ukusnoj likovnoj opremi fra Ante Branka Periše, na jednom mjestu svjedoči o burnom vremenu od 1997. do 2001. u životu fratara i njima povjerenog naroda.